

BOSHQARUVDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI*Tilabova Dilafruz Shavkatovna**Forish tuman kasb-hunar maktabi O'quv bo'limi boshlig'i*

Annotatsiya: ushbu maqolada boshqaruvda innovatsion texnologiyalar, innovatsion boshqaruvning ahamiyati, hamda ta'limni boshqarishda ushbu yo'nalishning o'rni va ahamiyati xususidagi fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, boshqaruv, innovatsiya, texnologiya, rivojlanish, dasturlar.

Аннотация: В данной статье даны размышления об инновационных технологиях в управлении, о значении инновационного менеджмента, а также о роли и значении этого направления в управлении образованием.

Ключевые слова: образование, менеджмент, инновации, технологии, развитие, программы.

Abstract: this article provides ideas about innovative technologies in management, the importance of innovative management, and the role and importance of this direction in education management.

Keywords: education, management, innovation, technology, development, programs.

KIRISH

Bundan bir necha yil oldin "innovatsiya" so'zi ko'pchilik uchun notanish tushuncha edi. Xorijdan kirib kelib, qulog'imizga tez-tez chalina boshlagan bu atamani ahyon-ahyonda qo'llay boshladik. Ammo ko'p o'tmay — Yangi O'zbekiston islohotlari avvalida rivojlana boshlagan zamonaviy texnologiyalar va bilimlar sabab bugun "innovatsiya" til lug'atimizdagi asosiy so'zlardan biriga aylandi.

Hozirgi dunyoda innovatsion taraqqiyot modellarini joriy etish, ilg'or g'oyalar, "nou-xau" va "aqlli" texnologiyalarni eksport qilish hisobidan tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan davlatlar soni tobora ortib boryapti. Tan olishimiz kerak, ma'lum

muddat mamlakatimizda bu yo'nalishda amalga oshirilgan ishlar qoniqarli bo'lmadi. Shu bois, davlatimiz rahbari o'z lavozimiga kirishgan dastlabki yillardanoq bu yo'ldagi dolzarb muammolarni hal etishga qat'iy chog'landi.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek, “Innovatsiya — bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni aynan innovatsion g'oyalar asosida boshlashimiz kerak. Innovatsion rivojlanish va raqamli iqtisodiyot yo'liga o'tishimiz bejiz emas. Chunki zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan hozirgi davrda kim yutadi? Yangi fikr, yangi g'oyaga, innovatsiyaga tayangan davlat yutadi”.

Bu so'zlar amalda ham o'z isbotini topa boshladi. Harakatlar strategiyasida aynan innovatsiyalar masalasiga alohida urg'u berildi. Xususan, unda ilmiy-tadqiqot va innovatsiya faoliyatini rag'batlantirish, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish, oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot institutlari huzurida ixtisoslashtirilgan ilmiy-eksperimental laboratoriyalar, yuqori texnologiya markazlari va texnoparklarni tashkil etish ustuvor vazifa sifatida belgilab berildi.

XXI asr, birinchi navbatda, innovatsion strategiyalar, raqobat kurashi asri bo'ladi, bunda korxonalar va tashkilotlarning omon qolishi, ularning rivojlanishi innovatsion faollik darajasi, amalga oshirilayotgan innovatsion jarayonlar qay darajada dinamik, tejankor va samarali bo'lishi kerakligi bilan belgilanadi.

Mamlakatimizda ro'y berayotgan tub o'zgarishlar ta'lim tizimini zamon talabiga javob berish va bir tomondan barqarorlikni, ikkinchi tomondan esa mamlakat rivojini ta'minlash uchun uni o'zgartirish va yangi sharoitlarga moslashtirish zaruratini qo'ydi. So'nggi o'n yillik tajribasi shuni ko'rsatdiki, yetakchilari eng yaxshi milliy an'analarni saqlab, boshqaruvni yangi, ilg'or g'oyalar hisobiga takomillashtirib borayotgan ta'lim muassasalari eng istiqbolli hisoblanadi.

Bugungi zamonaviy ijtimoiy-madaniy sharoitda ta'lim tizimining rivojlanishi asosan uning barcha bo'g'inlari qanchalik samarali boshqarilishi bilan belgilanadi. Taraqqiyot g'oyalari ta'lim tizimining eng kuchli harakatlantiruvchi kuchlaridan biriga aylanib bormoqda. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishidagi tub o'zgarishlar muqarrar ravishda ta'limga qo'yiladigan talablarning o'zgarishiga, ularning tabaqalanishiga, ana shu yangi talablarga javob berish zaruriyatiga olib keladi. Bunday sharoitda rivojlanmasdan, takomillashmasdan va o'zgarmasdan yashash mumkin emas. Rivojlanish omon qolishning yagona yo'li bo'ladi. Buni tushunganlar esa yangi ijtimoiy munosabatlar tizimiga samarali kirish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladilar.

Katta o'zgarishlarni amalga oshirish uchun ko'p kuch va ko'p odamlarning kelishilgan harakatlari kerak bo'ladi. Bu kontseptsiyadan uni amalga oshirishgacha bo'lgan qiyin yo'l va bu borada ko'plab to'siqlar mavjud. Shu bois boshqaruvning samaradorligi masalasi boshqaruv nazariyasi va amaliyotida eng dolzarb mavzulardan biri ekanligi bejiz emas.

Maxsus boshqaruv texnologiyalarini o'zlashtirmasdan, menejerlar ko'pincha innovatsion o'zgarishlar g'oyalarini amalga oshira olmaydilar, chunki innovatsion jarayonlar boshqaruv ob'ekti sifatida ta'lim jarayonlaridan sifat jihatidan farq qiladi va boshqaruv funktsiyalarini amalga oshirishning boshqa usullarini talab qiladi.

Ta'limni yangilash oldida turgan muammolarni hal qilish, bir tomondan, amaldagi boshqaruv tizimini yetarli darajada tushunish va tavsiflashga bog'liq bo'lsa, ikkinchidan, menejment sohasida yangi ilmiy-pedagogik texnologiyalar va yutuqlarni joriy etishga bog'liq amaliyotdir. Bunday innovatsiyalar qatorida natijalarga asoslangan boshqaruv kontseptsiyasi mavjud. Butun boshqaruv tizimining yakuniy natijaga yo'naltirilishi nafaqat ta'lim muassasalari rahbarlarining maxsus motivatsion va maqsadli yo'nalishini, balki barcha faoliyatni axborot bilan ta'minlash, pedagogik tahlil qilish, rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va tartibga solishga yangicha yondashuvni ham nazarda tutadi.

ASOSIY QISM

Innovatsiya (inglizcha . innovationas — kiritilgan yangilik, ixtiro) — 1) texnika va texnologiya avlodlarini almashtirishni ta'minlash uchun iqtisodiyotga sarflangan mablag'lar; 2) ilmiy-texnika yutuqlari va ilg'or tajribalarga asoslangan texnika, texnologiya, boshqarish va mehnatni tashkil etish kabi sohalardagi yangiliklar, shuningdek, ularning turli sohalar va faoliyat doiralarida qo'llanilishi.

Boshqaruv jarayonining mazmunini tubdan o'zgartirmasdan, yangi shakllarga bo'lgan ishtiyoq, kontseptual o'zgarishlarning aniq dasturining yo'qligi ba'zida biz innovatsiyalar haqida emas, balki " innovatsiyalarni simulyatsiya qilish", innovatsiyalarni eksperimental ish bilan tenglashtirishga noto'g'ri urinishlar haqida gapiramiz" degan xulosaga olib keladi.

Amaliyot esa quyidagi xulosaga kelishimizga imkon beradi: ta'lim muassasasi innovatsiyaning turli bosqichlarida. "Eski" holatdan yangilangan holatga o'tish intensivligida farqlar mavjud, innovatsiyalarning turli yo'nalishlarda notekis taqsimlanishi mavjud (barcha innovatsiyalarning 60% ga yaqini ta'lim mazmunida, shakl va shakllarda amalga oshiriladi. ta'lim va tarbiya usullari). Bu jarayonlarning barchasi ta'lim muassasasining boshqaruv tuzilmasini yangilash bilan chambarchas bog'liq, chunki agar boshqaruv tizimi isloh qilinmasa, demak, innovatsiyalarni amalga oshirishda bir qator jiddiy to'siqlar paydo bo'ladi. Shuni tan olish kerakki, boshqaruv faoliyatining bu jihati eng kam o'rganilgan.

Shunday qilib, ta'lim tizimida hozirgi bosqichda innovatsion jarayonni boshqarishni uning faoliyatining barcha tomonlari va jihatlarini chuqur har tomonlama tanqidiy tahlil qilish, innovatsiyalarning mumkin bo'lgan oqibatlarini prognozini hisobga olgan holda tashkil etish shunday ko'rinadi. Bu olimlar, o'qituvchilar va amaliyotchilar tomonidan eng erta tushunishni talab qiladigan muammo.

Zamonaviy ta'lim muassasasida qanday o'zgarishlar amalga oshirilishini hisobga olgan holda ta'limni isloh qilishning asosiy konseptual jihatlarini, tamoyillari va vazifalari "Ta'lim to'g'risida"gi qonunda belgilangan.

Shunday qilib, tajriba-sinov ishlari rejalashtirish, diagnostika va nazorat qilishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ta'lim muassasasini boshqarish samaradorligini ko'rsatdi.

Rejalashtirish sohasida ular boshqaruv tizimini tartibga solish, uning aniqligi va aniq yo'nalishini ta'minlashga qaratilgan. Tajribali ishlar shuni isbotladiki, bularning barchasiga rejalashtirishdagi kompleks yangilik - ta'lim muassasasini rivojlantirishning yaxlit dasturini ishlab chiqish orqali erishildi. Bu yerdagi innovatsiyalar ijtimoiy tartibni hisobga olgan holda davlat tahlili va rivojlanish prognozi bilan bog'liq. Rejalashtirish texnologiyasini ishlab chiqishda biz rejalashtirish - bu kelajakdagi faoliyat tizimini ishlab chiqish, faoliyatning maqsad va vazifalarini belgilash tartibi, bu doimiy rivojlanish va tuzatishlarni talab qiladigan dinamik jarayon degan fikrni boshqarganmiz. Rejalashtirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonini rivojlantirishga dasturiy maqsadli yondashuvni ta'minlaydi.

Tajriba ishlari shuni ko'rsatdiki, ta'lim muassasasini boshqarishni takomillashtirishda maktab yoki maktabgacha ta'lim tashkilotining faoliyati va rivojlanishidagi asosiy ishtirokchi - o'qituvchi shaxsini, umuman ta'lim jarayonini o'rganish alohida o'rin tutadi. Pedagogik diagnostikadan foydalanish o'qituvchining kasbiy va shaxsiy fazilatlarini, uning ijodiy salohiyati darajasini aniqlashga imkon beradi, bu esa o'qituvchi va ta'lim muassasasining pedagogik jamoasining rivojlanishini takomillashtirishga bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, diagnostikada nafaqat natijaning o'zini ko'rish, balki uning o'zgarish dinamikasini qurish ham muhimdir.

O'qituvchi faoliyati samaradorligini baholash ta'lim jarayonining maqsadli, mazmunli-tashkiliy va samarali tarkibiy qismlarini faoliyatga asoslangan tizim sifatida diagnostika qilish orqali erishiladi. Shu bilan birga, diagnostika qo'llanilishining eksperimental testi ko'rsatdi, uning ishlashi va rivojlanishining asosiy sharti ta'lim bo'limlari va rahbarlari, ta'lim muassasalari bosh o'qituvchilari va metodistlarining birgalikdagi faoliyati; rahbar va o'qituvchi; o'qituvchilar va bolalar. Diagnostika texnologiyasi bir qator bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Tayyorgarlik va tashkiliy - anketalar, diagrammalar, ma'lum parametrlarning tavsiflari, ko'rsatkichlar jadvallarini tayyorlash; diagnostika mexanizmini aniqlash va muhokama qilish;

O'qituvchining o'zini o'zi baholashi - har bir o'qituvchi tanlangan mezonlarga muvofiq o'z darajasini belgilaydi;

Ma'muriyat, hamkasblar, ota-onalar va bolalar tomonidan baholash;

Ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish; tavsiyalar tayyorlash;

Diagnostika natijalariga ko'ra diagramma tuzish, ta'lim muassasasida qaysi masalalar muvaffaqiyatli hal etilayotgani va maqsad va vazifalarni belgilashda qaysi masalalar ustida chuqur ishlash zarurligini va qaysi biri e'tiborga olinishi lozimligini aniqlash; olingan ma'lumotlarni pedagogik kengashda muhokama qilish.

XULOSA

Boshqaruvdagi innovatsiyalar haqida gapirganda, shuni ta'kidlash kerakki, bu maqsadli amalga oshirish muhitiga yangi barqaror elementlarni (innovatsiyalarni) kiritadigan, tizimning bir holatdan ikkinchi holatga o'tishiga olib keladigan o'zgarish. Bizning amaliyotimizda ma'lum bir muhitda va ma'lum bir davrda alohida ahamiyatga ega bo'lgan, moslashtirilgan, kengaytirilgan va qayta shakllangan g'oyalar va harakatlar sifatida tavsiflangan yangiliklar mavjud. Modifikatsiyaviy, kombinatsion, radikal (potensial bo'yicha), xususiy, modulli, tizimli (masshtab jihatidan) qo'llaniladi. Innovatsiyalarning eng muhim xarakteristikalar - bu dolzarblik, foydalilik va amalga oshirishning mumkin bo'lgan mezonlari.

Umuman olganda, boshqaruv innovatsiyalari - bu o'rnatilgan amaliyotdan sezilarli darajada farq qiluvchi va ushbu ta'lim muassasasida birinchi marta qo'llaniladigan tashkiliy yechimlar, protseduralar tizimi yoki boshqaruv usullari. Biz ularni boshqaruv tuzilmalari, funktsiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi doirasida ko'rib chiqamiz. Boshqaruv innovatsiyalarining pedagogik xususiyatidan farqli o'laroq, amalga oshirish va samaradorligini nazorat qilish mumkin bo'lgan qat'iy parametrlarni aniqlash har doim ham mumkin emas.

Ta'lim muassasasini boshqarish vositasi sifatida nazorat qilishning innovatsion yondashuvlari nazorat - bu bo'lishi kerak bo'lgan narsa bilan doimiy taqqoslash degan taxminga asoslanadi; bu boshqaruv vositasi - u yo'naltirilgan kishilarning ijodi va taraqqiyotini rag'batlantiradigan vosita; bu o'z vaqtida kerakli o'zgarishlarni amalga oshirish imkonini beruvchi diagnostika usuli. Biz taklif qilayotgan yangilik-voqeadan keyingi an'anaviy nazoratni oldindan ko'riladigan nazorat bilan almashtirish. Uning mohiyati shundaki, nazorat jarayonida olingan ma'lumotlarni tahlil qilib, menejer kuzatuvchi, baholovchi, tuzatuvchi, o'qituvchi va qo'riqchi vazifasini bajaradi. Shunday qilib, boshqaruv funktsiyalarini bajarish jarayonida menejer nazoratning urg'usini o'tmishdan kelajakka o'tkazadi.

Nazorat innovatsiyalari shuningdek, rejalar, sxemalar va boshqalarni o'z ichiga oladi. Ulardan foydalanishning yangiligi shundan iboratki, masalan, kuzatish sxemalari yordamida o'qituvchi o'z ishi kuzatilishini oldindan bilib, u yoki bu lahzani darsda, o'yinda yoki bo'sh vaqtni qanday samaraliroq o'tkazishni rejalashtiradi.

ADABIYOTLAR

1. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
2. Avdeev A.V. Muammoli vaziyatlarni hal qilish uchun psixotexnologiya. - M.: Feliks, 1992.-56 b.

3. Ayrapetova S.N., Lyubyakin A.A. va o'qituvchining boshqa ijtimoiy va kasbiy farovonligi. // Xalq ta'limi 1996. - N3. - S. 94-100.
4. Alekseev A., Gromova JI. Menejerlar uchun psixogeometriya. M.: Delo, 1991.-56 b.
5. Amonashvili Sh.A. Gumanitar pedagogika haqida mulohazalar. M.: Shalva Amonashvilining nashriyoti, 1995.-- 496 b.
6. Angelovski K. O'qituvchilar va innovatsiyalar. Per. Makedoniyalik V.P.Didenkodan. -M.: Ta'lim, 1991.S. 22-24, 24-48 (159 e.).
7. Anisimov N. Innovatsion salohiyatning tarkibiy qismlari. M.: Maktab direktori, 1997. -N3. - S. 67-71.
8. Afanasyev V.G. Jamiyatni ilmiy boshqarish. M. : Politizdat, 1968.-1 14-1 15, 207 b.
9. Babanskiy Yu.K. O'quv jarayonini optimallashtirish (Uslubiy asoslar). M.: Ta'lim, 1982 .-- S. 170-184.
10. Bepalko V.P., Tatur Yu.G. Mutaxassislar tayyorlashning o'quv jarayonini tizimli va uslubiy ta'minlash. M. : Oliy maktab, 1989 .-- 141 b.